

Д. Д. ЖМУНДУЛЯК*

**НОВИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК
“УКРАЇНА В МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ”**

Макар Ю. І. Україна в міжнародних організаціях : навч. посібник / Ю. І. Макар, Б. П. Гдичинський, В. Ю. Макар, С. Д. Попик, Н. Ю. Ротар ; за ред. Ю. І. Макара. – Чернівці : Прут, 2009. – 880 с.

Процеси державотворення України відбуваються в період кардинальних політичних та економічних зрушень в українському суспільстві та історичних змін у системі міжнародних відносин, характерною ознакою яких є перехід від ери конфронтації, військово-політичного та ідеологічного протистояння до періоду співробітництва і відкритості. Географічне розташування на Європейському континенті та геополітичне становище держави, величина території, кількість населення, багаті природні ресурси, комунікаційні та транзитні можливості, потужний економічний, науково-технічний, інтелектуальний

і воєнний потенціали, культурні традиції і політичні уподобання – все це має незаперечне значення для забезпечення національних інтересів України і ставить питання про необхідність визначення власних геополітичних цінностей.

Реалізація Україною свого потенціалу знаходиться у безпосередній залежності від її активного і повномасштабного входження до світового співтовариства, її участі в існуючій системі міжнародних організацій. Міжнародні організації відіграють значну роль у політичних процесах сучасного світу й нерідко мають вирішальний голос у врегулюванні міжнародних конфліктів. Тому створення цілісного уявлення про місце України у міжнародних організаціях, членом яких вона є, та перспективи набуття членства у найбільш потужних міжнародних організаціях сучасності – Європейському Союзу та НАТО, що відповідає меті рецензованого навчального посібника “Україна в міжнародних організаціях”, є актуальною проблемою сучасної української науки.

* Жмундуляк Дмитро Дмитрович – директор Державного архіву Чернівецької області.

Незалежність, здобута Україною в 1991 р., не тільки розпочала нову сторінку в історії країни, але й визначила низку завдань, без вирішення котрих можливості інтегрування України в світове суспільство значно зменшуються. Постають питання щодо модернізації всієї інфраструктури країни до рівня міжнародних стандартів, особливо у сферах економіки, медицини, освіти та в суспільно-політичній сфері – щодо побудови відкритого, демократичного суспільства, охорони природних ресурсів, управління людськими ресурсами та розвитку нових інформаційно-комунікаційних технологій.

На основі значної кількості джерел автори доводять, що після оголошення незалежності молода країна почала відчувати значну кількість економічних, соціальних та політичних проблем, які б могли бути вирішені тільки з використанням нових підходів, основаних на принципах відкритого суспільства та поваги до прав людини. Для того, щоб прискорити інтеграцію України в світове співтовариство, потрібно було бажання людей, а також підтримка міжнародних організацій. Організація Об'єднаних Націй стала однією з перших, котра надала таку підтримку, відкривши свій офіс у Києві в 1992 р. Аналізуючи процес становлення відносин співробітництва між Україною та ООН, автори доводять, що вони розвиваються у конструктивному руслі, спрямованому зокрема на розширення ролі українських інституцій у міжнародному співробітництві в гуманітарній сфері, а також на поглиблення участі України в програмній діяльності Організації.

Особливо важливим, на нашу думку, є виклад процесу становлення співпраці України із Радою Європи. Адже за роки членства України в Раді Європи їй вдалося посісти гідне місце в Організації та набути значного позитивного іміджу. У своїх двосторонніх стосунках Україна і Рада Європи вже минули етап становлення. З року в рік Україна демонструє суттєвий прогрес у впровадженні демократичних норм і стандартів у повсякденне життя країни. Широке використання потенціалу РЄ має сприяти процесу реформування правової системи України; продовження роботи органів державної влади України, спрямованої на вивчення доцільності участі України в міжнародно-правових договорах РЄ, не передбачених Висновком ПА РЄ № 190 (1995 р.); залучення українських фахівців та науковців у якості експертів РЄ до розробки та реалізації заходів, здійснюваних у рамках згаданих програм співробітництва РЄ; значна активізація участі представників України у робочих органах Комітету міністрів РЄ, діяльність яких пов'язана з розробкою нових міжнародно-правових документів та спільних програм співробітництва, механізмів їх імплементації, системи моніторингу за виконанням державами положень конвенцій РЄ, виробленням рекомендацій країнам-членам РЄ з різного кола питань тощо. Участь представників України в робочих органах Комітету міністрів РЄ розглядається

як необхідний елемент належного забезпечення інтересів нашої держави у цій організації.

Очевидно, що єдиною міцною опорою багатобічного співробітництва в рамках міждержавних об'єднань є збіг інтересів, що формуються на ґрунті аналізу цілей та завдань кожної держави, котра є учасницею такого об'єднання. Аналізуючи діяльність України в СНД, автори навчального посібника зауважують, що сьогодні основною стратегією вироблення спільного розуміння цілей і завдань Співдружності має стати прагматизм. При такому підході головною метою стане реалізація відповідних інтересів шляхом розвитку взаємовигідного багатобічного співробітництва держав-учасниць. Отже, міждержавна взаємодія виступатиме не як самоціль, а як інструмент спільного рішення конкретних проблем. Проте досягнення такого рівня міждержавної взаємодії можливе тільки тоді, коли вона забезпечується необхідною інституційною структурою міждержавного об'єднання, яка не прагне домінувати над політичними та економічними інститутами держав – учасниць об'єднання.

Предметним є й аналіз процесу входження України до СОТ, що має надзвичайно важливі наслідки для України. По суті він означає кардинальний поворот від практики довільного встановлення та застосування державою правил економічної поведінки до поступового впровадження правил, визнаних на багатосторонній міжнародній основі. Доводиться, що цей крок може стати вирішальним у процесі становлення цивілізованого ринкового господарства в нашій країні, здійснення більш радикальних адміністративної і структурної реформ, прискорення інтеграції України у світові та європейські економічні й політичні структури. Проблеми, що виникали і будуть виникати на цьому шляху, не повинні сприйматися як причина для затягування цього процесу. Навпаки, вони потребують активізації внутрішніх соціально-економічних перетворень на основі чітко сформульованих мети та завдань, тісно пов'язаних з міжнародними зобов'язаннями України.

Особливо автори навчального посібника наголошують на діяльності України в такій міжнародній організації як Центрально-Європейська ініціатива, формат якої може і надалі відігравати роль додаткового механізму сприяння інтеграції України до європейських та євроатлантичних структур. Взаємодіючи з Європою в різних напрямках, Україна неодноразово стикається з регіональними просторами, сконструйованими значною мірою для амортизації можливих непорозумінь між своїми і чужими, нами і ними. У той же час ці регіональні простори виконують важливу роль “парасольок”, за допомогою яких Європа перевіряє серйозність наших намірів і їхню забезпеченість політичною волею і ресурсами. З погляду України, як, мабуть, і Європи, ці регіональні простори мають стати предметом не суперечок, а тісної взаємодії і плідної

співпраці з Євросоюзом як генеральним репрезентантом Об'єднаної Європи.

Оскільки інтеграція України в Європу проголошена головним стратегічним напрямом її зовнішньої політики, розбудова системи чорноморського співробітництва повністю відповідає її національним інтересам і є одним із важливих механізмів підключення країн Південно-Східної Європи до загальноєвропейської інтеграції. У геополітичному відношенні Чорноморський регіон є надзвичайно важливим для України як з погляду її економічних інтересів, так і з позицій національної безпеки держави. Для нашої країни велике значення мають широкомасштабні комунікаційні проекти в рамках ОЧЕС з будівництва кільцевої автомагістралі навколо Чорного моря і системи магістральних трубопроводів для транзиту нафти і газу з Центральної Азії, Закавказзя, Близького і Середнього Сходу до Європи. Успіх або неуспіх регіонального співробітництва причорноморських держав багато в чому залежатиме від вирішення проблем економічного і політичного характеру, від того, наскільки країни-учасниці будуть готові до широкомасштабної взаємодії в інтересах всіх членів, і від того, хто стане лідером усередині ОЧЕС. Тому Україна повинна максимально концентруватися на ключових пунктах зміцнення своєї ролі в організації та значенні ОЧЕС на міжнародній арені, долаючи бюрократичні та фінансові перешкоди шляхом застосування європейського досвіду та механізмів співробітництва. Подібний проблемний підхід використано й під час висвітлення на сторінках навчального посібника участі та ролі України в ГУАМ.

З часу здобуття Україною незалежності її інтеграція до Європейського Союзу стала для неї одним з головних політичних та економічних пріоритетів. Пояснення такого вибору України дуже просте – на сьогоднішній день Європейський Союз відіграє визначну роль у забезпеченні стабільності та безпеки європейського континенту у різних сферах – економічній, політичній та військовій. Саме тому в 90-ті роки ХХ ст. і викристалізувалася зовнішньополітична орієнтація України в напрямі інтеграції до європейської спільноти. Погодимося з авторами навчального посібника, що Європейський вибір відкриває нові перспективи для співробітництва України з розвиненими країнами континенту, економічного розвитку, соціального й інтелектуального прогресу, зміцнення позицій держави в міжнародній системі координат. Для України європейська інтеграція – це шлях модернізації економіки, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, можливість виходу на єдиний внутрішній ринок ЄС. У політичному аспекті європейська інтеграція детермінує модернізацію правового поля української держави, демократизацію її політичної й інституціональної систем. Співробітництво з ЄС сприятиме наближенню соціальних

умов України до високих європейських стандартів, підвищенню рівня життя й добробуту населення. У культурно-цивілізаційному аспекті євроінтеграція – це шлях до активізації взаємообміну між українською й західноєвропейською гуманістичними культурами, одночасне становлення України як інтегрованої частини глобального суспільства, так і національної держави. Крім того, членство в ЄС гарантує зміцнення національної безпеки України, захист її від територіальних претензій.

Аналізуючи організаційну структуру НАТО, автори роблять висновок, що двері до членства в НАТО для України відкриті. Цей факт є суттєвим, зокрема з огляду на труднощі з визнанням перспективи членства України в Європейському Союзі. Ключ до членства в НАТО знаходиться в руках самої України, а темпи інтеграції залежать від трьох основних чинників – ступеня відповідності України стандартам членства в Альянсі; наявності політичної волі в правлячих колах України; ефективності мобілізації громадської підтримки членства в Альянсі.

Підсумовуючи, зауважимо, що аналізуючи участь України в діяльності міжнародних організацій та її кроки на шляху входження до Євросоюзу і НАТО, автори навчального посібника використали проблемний підхід до викладу матеріалу, який дозволить студентам у процесі вивчення матеріалів даного видання, порівнювати цілі, завдання та роль України в діяльності міжнародних організацій з цілями та завданнями інших учасників міждержавних об'єднань, здійснювати оцінку ресурсної бази міжнародних організацій тощо. Слід схвально оцінити й обрану композицію матеріалу, логіку його викладу, запропоновані форми контролю за якістю знань, які дозволять студентам осмислити й з'ясувати для себе базові поняття і проблемні комплекси теорії та емпірики міжнародних організацій; сформувані обґрунтовані уявлення про природу політичних явищ та процесів у сфері міжнародних відносин, необхідне для пояснення місця та ролі України у системі міжнародних організацій.